

ANNA GOLIJANEK-JĘDRZEJCZYK

BADANIE METODY
POMIARU IMPEDANCJI
PĘTLI ZWARCIOWEJ
WYKORZYSTUJĄCEJ
SKŁADOWE
FAZORA NAPIĘCIA

POLITECHNIKA GDAŃSKA

monografie

117

POLITECHNIKA GDAŃSKA

ANNA GOLIJANEK-JĘDRZEJCZYK

BADANIE METODY
POMIARU IMPEDANCJI
PĘTLI ZWARCIOWEJ
WYKORZYSTUJĄCEJ
SKŁADOWE
FAZORA NAPIĘCIA

GDAŃSK 2012

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Romuald Szymkiewicz

REDAKTOR PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Janusz T. Cieśliński

REDAKTOR SERII

Zbigniew Krzemiński

RECENZENCI

Zdzisław Nawrocki

Ryszard Roskosz

PROJEKT OKŁADKI

Jolanta Cieślawska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
www.pg.gda.pl/WydawnictwoPG

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2012

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakikolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy

ISBN 978–83–7348–404–7

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Wydanie I. Ark. wyd. 5,9, ark. druku 6,75, 115/579

Druk i oprawa: *EXPOL* P. Rybiński, J. Dąbek, Sp. Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek, tel. 54 232 37 23

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	7
2. WPROWADZENIE	9
2.1. Znaczenie pomiarów impedancji pętli zwarciowej	9
3. PRZEGLĄD ZNANYCH METOD I MIERNIKÓW DO POMIARU IMPEDANCJI PĘTLI ZWARCIOWEJ	12
3.1. Zasada pomiaru impedancji pętli zwarciowej	12
3.2. Czynniki wpływające na dokładność pomiaru impedancji pętli zwarciowej	14
3.2.1. Odształcenia napięcia	15
3.2.2. Obciążenia robocze sieci	17
3.2.3. Odchylenia i wahania napięcia	19
3.2.4. Stany przejściowe	21
3.2.5. Wpływ wartości prądu pomiarowego	22
3.2.6. Błąd fazowy	22
3.3. Metody pomiaru impedancji pętli zwarciowej	23
3.3.1. Metoda stałoprądowa	24
3.3.2. Metoda techniczna z zastosowaniem własnego źródła zasilania	25
3.3.3. Metoda różnicowa	26
3.3.4. Metoda wektorowa z eliminacją wpływu obciążeń roboczych sieci	28
3.4. Podsumowanie przeglądu metod pomiaru impedancji	29
4. METODY POMIARU IMPEDANCJI PĘTLI OPARTE NA WYZNACZENIU SKŁADOWYCH ORTOGONALNYCH FAZORA NAPIĘCIA	30
4.1. Metoda z przesunięciem ψ	30
4.2. Metoda wektorowa	32
4.3. Analiza metrologiczna metody z przesunięciem ψ	34
4.3.1. Źródła błędów wynikające z charakteru sieci i obwodu badanego	36
4.3.1.1. Odształcenie krzywej napięcia i parametry obwodu badanego	36
4.3.1.2. Obciążenie robocze sieci	39
4.3.2. Źródła błędów wynikające z parametrów miernika i stosowanej metody	41
4.3.2.1. Kąt fazowy badanej impedancji	42
4.3.2.2. Tolerancja wykonania rezystora obciążenia pomiarowego	42
4.3.2.3. Błąd pomiaru napięcia	42
4.3.2.4. Dokładność wyznaczenia okresu T mierzonego napięcia	46
4.3.2.5. Dokładność pomiaru przesunięcia τ pomiędzy mierzonymi napięciami ..	49
4.4. Analiza metrologiczna metody wektorowej	51
4.4.1. Źródła błędów wynikające z charakteru obwodu badanego	52
4.4.1.1. Odształcenie krzywej napięcia i parametry obwodu badanego	52
4.4.1.2. Obciążenie robocze sieci	56
4.4.2. Źródła błędów wynikające z parametrów miernika i stosowanej metody	57
4.4.2.1. Kąt fazowy badanej impedancji	58
4.4.2.2. Tolerancja wykonania rezystora obciążenia pomiarowego	58
4.4.2.3. Błąd pomiaru napięcia	59
4.4.2.4. Dokładność wyznaczenia momentów czasowych	60
4.5. Podsumowanie przeprowadzonych analiz metrologicznych	61

5. FIZYCZNY MODEL MIERNIKA IMPEDANCJI PĘTLI	64
5.1. Struktura modelu miernika i obiektu badanego	64
5.1.1. Obiekt badany	64
5.1.2. Obciążenie pomiarowe	65
5.1.3. Układ pomiarowo-sterujący	65
5.2. Badania eksperymentalne modelu miernika impedancji pętli	68
5.3. Podsumowanie badań doświadczalnych miernika	72
6. UKŁAD DO WZORCOWANIA MIERNIKÓW IMPEDANCJI PĘTLI ZWARCIOWEJ	74
6.1. Znane układy do wzorcowania mierników impedancji pętli zwarciowej	74
6.2. Modyfikacje układu do wzorcowania mierników impedancji pętli	77
6.2.1. Sprawdzanie miernika działającego w oparciu o metodę z przesunięciem ψ	80
6.2.2. Sprawdzanie miernika działającego w oparciu o metodę wektorową	81
6.3. Analiza metrologiczna zastosowanego układu do wzorcowania mierników impedancji pętli zwarciowej	82
6.3.1. Źródła błędów przy wzorcowaniu miernika wyznaczającego impedancję metodą z przesunięciem ψ	83
6.3.1.1. Dokładność wykonania rezystorów R_0 i R_D	84
6.3.1.2. Tolerancja wykonania wzorca impedancji	85
6.3.1.3. Dokładność pomiaru napięcia	85
6.3.1.4. Dokładność wyznaczenia przesunięcia τ	87
6.3.1.5. Dokładność wyznaczenia okresu T napięcia	88
6.3.2. Źródła błędów przy wzorcowaniu miernika wyznaczającego impedancję metodą wektorową	88
6.3.2.1. Dokładność wykonania rezystorów R_0 i R_D	89
6.3.2.2. Tolerancja wykonania wzorca impedancji	90
6.3.2.3. Dokładność pomiaru napięcia	90
6.3.2.4. Dokładność wyznaczenia momentów czasowych	91
6.4. Realizacja fizycznego układu do wzorcowania miernika impedancji pętli zwarciowej ...	92
6.5. Wyniki badań eksperymentalnych układu do wzorcowania	95
6.6. Podsumowanie badań symulacyjnych i eksperymentalnych układu do wzorcowania	96
6.6.1. Badania symulacyjne	96
6.6.2. Badania eksperymentalne	98
7. PODSUMOWANIE	99
BIBLIOGRAFIA	101
Streszczenie w języku polskim	105
Streszczenie w języku angielskim	106

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH OZNACZEŃ

- a_n – współczynnik udziału n -tej harmonicznej w stosunku do amplitudy składowej podstawowej
- A – amperomierz
- $e(t)$ – wartość chwilowa napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W
- E – wartość skuteczna napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W
- E_b – składowa bierna fazora napięcia E
- E_c – składowa czynna fazora napięcia E
- E_{zn} – znamionowa wartość napięcia sieci
- E_n – amplituda n -tej harmonicznej napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W
- E_{sk} – skuteczna wartość napięcia krzywej odkształconej
- E_z – źródło o sinusoidalnej SEM
- f_p – częstotliwość próbkowania
- i – indeks wartości chwilowej napięcia $u[i]$
- I – wartość skuteczna prądu
- I_0 – wartość skuteczna prądu pomiarowego przy otwartym łączniku W w sieci z obciążeniami roboczymi
- I_1 – wartość skuteczna prądu pomiarowego przy zamkniętym łączniku W w sieci z obciążeniami roboczymi
- I_{1c} – składowa czynna fazora prądu przy zamkniętym łączniku W
- I_{0c} – składowa czynna fazora prądu przy otwartym łączniku W
- I_{0b} – składowa bierna fazora prądu przy otwartym łączniku W
- I_{1b} – składowa bierna fazora prądu przy zamkniętym łączniku W
- I_a – prąd zapewniający zadziałanie urządzenia ochronnego
- I_d – prąd pojedynczego zwarcia przy pomijalnej impedancji między przewodem fazowym i częścią przewodzącą dostępną (obudową)
- I_n – amplituda prądu n -tej harmonicznej
- k – opóźnienie $k = 1$
- L_f – przewód fazowy, gdzie $f = 1, 2, 3$
- L – indukcyjność pętli
- Ł_D – łącznik tyrystorowy załączający obciążenie pomiarowe członu dopełniającego
- Ł_0 – łącznik tyrystorowy załączający obciążenie pomiarowe miernika impedancji pętli
- m – liczba okresów przepływu prądu pomiarowego
- M – całkowita liczba spróbkowanych okresów T napięcia
- n – rząd harmonicznej, $n = 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13$
- N – całkowita liczba próbek napięcia przed i po załączeniu obciążenia pomiarowego
- PEN – przewód ochronno-neutralny
- R – rzeczywista wartość rezystancji pętli zwarcia
- R_A – całkowita rezystancja uziomu i przewodu ochronnego łączącego części przewodzące dostępne z uziomem
- R_0 – rezystancja obciążenia pomiarowego
- R_S – rezystancja obciążenia roboczego Z_S
- R_D – rezystancja członu dopełniającego
- t – czas
- t_1 – chwila pobrania pierwszej wartości chwilowej napięcia
- T – okres napięcia badanej sieci
- T_A – czas jaki mija między wybranymi przejściami przez zero napięci $e(t)$ i $u(t)$
- T_m – zmierzony okres napięcia
- $u(t)$ – wartość chwilowa napięcia w miejscu pomiaru przy zamkniętym łączniku W
- U – wartość skuteczna napięcia w miejscu pomiaru przy zamkniętym łączniku W

- U_0 – wartość skuteczna napięcia odkształconego
 U_1 – wartość skuteczna napięcia w miejscu pomiaru w obwodzie z obciążeniem roboczym przy zamkniętym łączniku W
 U_{1c} – składowa czynna fazora napięcia przy zamkniętym łączniku W
 U_{0c} – składowa czynna fazora napięcia przy otwartym łączniku W
 U_{0b} – składowa bierna fazora napięcia przy otwartym łączniku W
 U_{1b} – składowa bierna fazora napięcia przy zamkniętym łączniku W
 U_X – spadek napięcia na reaktancji pętli zwarcia X
 U_R – spadek napięcia na rezystancji pętli zwarcia R
 U_b – składowa bierna fazora napięcia U
 U_c – składowa czynna fazora napięcia U
 U_Z – spadek napięcia na impedancji pętli Z
 U_0 – napięcie względem ziemi
 U_n – amplituda n -tej harmonicznej napięcia w miejscu pomiaru przy zamkniętym łączniku W
 U_{sk} – skuteczna wartość napięcia w miejscu pomiaru przy zamkniętym łączniku W
W – wyłącznik
X – rzeczywista wartość reaktancji pętli zwarcia
 X_S – reaktancja obciążenia roboczego Z_S
V – woltomierz
Z – rzeczywista wartość impedancji pętli zwarcia
 Z_m – zmierzona wartość impedancji pętli zwarcia
 Z_0 – impedancja obciążenia pomiarowego
 $Z_{obciąż}$ – zmierzona impedancja pętli przy występujących obciążeniach roboczych
 Z_ψ – impedancja uzyskana metodą z przesunięciem ψ
 Z_w – metoda uzyskana metodą wektorową
 Z_{wz} – impedancja wzorcowa w układzie do wzorcowania pomiarowej
 Z_S – impedancja obciążenia roboczego
 α_n – kąt początkowy składowych harmonicznych
 δZ_A – błąd impedancji pętli wynikający z charakteru sieci zasilającej, wyznaczony teoretycznie
 δZ_B – błąd impedancji pętli wynikający z budowy miernika i metody, wyznaczony teoretycznie
 δZ_C – całkowity błąd impedancji pętli, wyznaczony teoretycznie
 δZ_m – błąd pomiaru impedancji pętli
 δZ_ϕ – błąd fazowy pomiaru impedancji pętli
 $\delta Z_{obciąż}$ – błąd pomiaru impedancji pętli wynikający z sąsiedztwa obciążenia roboczego
 δZ_{odch} – błąd pomiaru impedancji pętli wynikający z odchylenia krzywej napięcia
 δZ_{odksz} – błąd pomiaru impedancji pętli wynikający z odkształcenia krzywej napięcia
 δZ_{wah} – błąd pomiaru impedancji pętli wynikający z wahań krzywej napięcia
 ΔE – błąd pomiaru napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W
 ΔE_{odch} – odchylenie napięcia
 ΔE_w – błąd pomiaru napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W, uwzględniany przy wyznaczeniu impedancji metodą wektorową
 ΔE_ψ – błąd pomiaru napięcia w miejscu pomiaru przy otwartym łączniku W uwzględniany przy wyznaczeniu impedancji metodą z przesunięciem ψ
 ΔU_ψ – błąd pomiaru napięcia w miejscu pomiaru przy zamkniętym łączniku W, przy wyznaczeniu impedancji metodą z przesunięciem ψ
 ϕ – argument impedancji pętli zwarcia Z
 ϕ_0 – argument impedancji obciążenia pomiarowego Z_0
 ϕ_S – argument obciążenia roboczego Z_S
 λ – część ostatniego spróbkowanego okresu napięcia, $\lambda \in \langle 0, 1 \rangle$
 τ – czas przesunięcia między napięciami $e(t)$ przed i $u(t)$ po załączeniu obciążenia pomiarowego R_0
 ω – pulsacja przebiegu o okresie T
 ψ – kąt fazowy obwodu badanego dla składowej podstawowej

Rozdział 1

WSTĘP

Książka dotyczy pomiarów impedancji pętli zwarciowej w układach elektroenergetycznych niskiego napięcia. Tematyka ta jest ciągle ważna i stale rozwijana ze względu na fakt, iż związana jest z bezpieczeństwem użytkowania urządzeń elektrycznych.

Na podstawie literatury, dokonano krytycznej analizy metrologicznej wybranych metod pomiaru impedancji pętli oraz mierników, w których zastosowano te metody.

Przeprowadzono szczegółowe badania symulacyjne metod pomiaru impedancji pętli oparte na pomiarze składowych ortogonalnych napięcia, czyli metody z przesunięciem ψ i metody wektorowej. Wyniki tych analiz pozwoliły sprecyzować zasady wyboru metody pomiarowej w zależności od miejsca pomiaru, jak również dały podstawy do konstrukcji miernika impedancji pętli umożliwiającego pomiar zarówno metodą z przesunięciem ψ jak i metodą wektorową.

Zaprezentowano również układ do wzorcowania mierników działających zgodnie z metodą z przesunięciem ψ oraz metodą wektorową.

Rozdział drugi wprowadza w tematykę z podkreśleniem znaczenia pomiarów impedancji pętli zwarciowej.

Zasadę pomiaru impedancji pętli zwarciowej, czynniki wpływające na dokładność pomiaru impedancji oraz przegląd wybranych metod pomiaru impedancji pętli zwarciowej z rezystancyjnym obciążeniem pomiarowym opisano w rozdziale trzecim.

W rozdziale czwartym pracy przedstawiono zasady pomiaru impedancji pętli metodą z przesunięciem ψ i metody wektorowej oraz dokonano analizy metrologicznej obu tych metod. Sprawdzone wrażliwość każdej z tych dwóch metod pomiaru na czynniki związane z charakterem sieci i badanym obwodem, takie jak: odkształcenie krzywej napięcia i obciążenia robocze sieci. Sprawdzone również, które parametry miernika realizującego pomiar impedancji pętli metodą z przesunięciem ψ i metodą wektorową decydująco wpływają na dokładność pomiaru. Rezultaty zaprezentowanych w tym rozdziale badań są wynikami symulacji komputerowych przeprowadzonych w programie MathCad.

Rozdział piąty zawiera opis zbudowanego przez autorkę książki miernika wyznaczającego impedancję pętli obiema badanymi metodami. W rozdziale tym przedstawiono także wyniki badań eksperymentalnych miernika oraz dokonano weryfikacji rezultatów uzyskanych z doświadczenia z wynikami symulacji komputerowych z rozdziału czwartego.

W rozdziale szóstym przedstawiono problematykę wzorcowania mierników rezystancji i impedancji pętli, opisano stosowane układy do sprawdzania tych mierników oraz przedstawiono nowy, opatentowany sposób i układ do wzorcowania mierników impedancji pętli, działających zgodnie z metodą z przesunięciem ψ i metodą wektorową.

W rozdziale tym przeprowadzono również analizę metrologiczną zmodyfikowanego układu do wzorcowania, która daje podstawy do konstrukcji systemu do sprawdzania mierników impedancji pętli realizujących pomiar impedancji zgodnie z metodą z przesunięciem ψ i metodą wektorową.

Przedstawiono budowę i opis działania zbudowanego układu do wzorcowania mierników impedancji pętli oraz wyniki przeprowadzonych badań eksperymentalnych tego układu.

Tematyka, zawarta w niniejszej książce, została początkowo opracowana jako praca doktorska, realizowana przez autorkę w latach 2001–2006 pod promotorstwem dr hab. inż. Ryszarda Roskosza, prof. nadzw. Politechniki Gdańskiej, a w końcowej fazie – dr hab. inż. Leona Swędrowskiego, prof. nadzw. Politechniki Gdańskiej. Autorka serdecznie dziękuje Panu dr hab. inż. Ryszardowi Roskoszowi za zainspirowanie tą tematyką oraz za udzielone rady i sugestie. Badania przeprowadzono na Politechnice Gdańskiej, w Katedrze Metrologii i Systemów Informacyjnych Wydziału Elektrotechniki i Automatyki.

Książkę recenzowali: prof. dr hab. inż. Zdzisław Nawrocki z Politechniki Wrocławskiej oraz dr hab. inż. Ryszard Roskosz, prof. nadzw. Politechniki Gdańskiej, którym autorka serdecznie dziękuje za wnikliwe i życzliwe recenzje.